

DELO

D. 65/1985

TRST - 20. januarja 1984

Leto XXXVI. - Štev. 1

Petnajstdnevnik - Quindicinale

Abbon. postale - Gruppo II/70

300 lir

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Čas preizkušnje za Slovence

Za Slovence v Italiji in njim naklonjene demokratične sile italijanskega naroda je začetek leta 1984 izredno velikega pomena. Večkrat smo zapisali, da se nekaj premika glede naše zaščite. Vlada s pospešenim ritmom pripravlja svoj zakonski osnutek, ki bo (po parlamentarnih pravilih) postal temeljno besedilo nadaljnjih razprav. V senatni komisiji za ustavna vprašanja se pričinja razprava o tem vprašanju. Predsednik senatorske skupine KPI tovariš Gerardo Chiaromonte, ki se je prejšnje dni mudil v naših krajih in se dolgo pogovarjal s slovensko komisijo pri deželnem vodstvu KPI, pa je na seji načelnikov vseh skupin zahteval, naj bi že tekom letošnjega leta senat odobril zaščitni zakon za Slovence. Poleg tega se je KPI na vsedrjavni ravni obvezala, da bo storila vse, kar je v njeni moči, da bi v vseh fazah razprave o zaščitnem zakonu bili Slovenci subjekt razprav, tudi preko svojega predstavništva. Vsekakor bo KPI tak odnos imela do svoje slovenske komponente.

Vse to, kar smo uvodoma omenili, pa priča o nujnosti enotnega nastopanja. To nujnost smo odločno zagovarjali vedno, še posebej pa v zadnjem mesecu, ko se je skrhalo. Vse kaže, da je SSK sedaj premostila svoje pomisleke in da bodo torej možni zares enotni nastopi na vseh ravneh.

Ti nastopi so krvavo potrebni tudi zaradi tega, ker niso vse vesti iz Rima pozitivne.

Kolikor nam je znano, je odsotnost enotnih nastopov pri vladi, enomesečno mrtvilo v dejavnosti enotne delegacije, že obrodila prve negativne posledice. V Rimu so imeli občutek, da bodo lahko vsilili Slovcem slab zakon, nekako po pravilu «raje jajce danes kot kokoš jutri», ali, če hočemo, po že preizkušenem koroškem receptu delne zaščite. Iz informaciji, ki dotekajo po raznih kanalih (v mislih imamo predvsem kanale vladnih stran) sta v «kuhinji» predsedstva vlade in ministrstva za dežele v ospredju predvsem dva problema: Benečija in italijanska mesta.

Glede slovenske narodne skupnosti v videmski pokrajini je namreč zelo močan pritisk KD, državne birokracije in tudi krajevnih nacionalistov. Ta pritisk, ki je stalnica italijanske vladne politike v teh krajih, smo lahko začutili tudi v nesramnem govoru deželnega odbornika Romana Specogne na prazniku slovenskih izseljencev v Čedadu. Zdi se namreč, da v predsedstvu vlade pišejo zakon, ki naj bi zaščitil Slovence na

Tržaškem in Goriškem, ne pa Beneških Slovencev, češ da so «posebna narodna skupnost» ali kvečjemu le «narečna skupina». Skratka: nobenih šol, nič podpore slovenskim ustanovam, še najmanj pa enakopravnosti slovenskega knjižnega jezika. Pri tem so v predsedstvu vlade baje pripravljene kršiti tudi sporazume, ki so bili že doseženi v Casandrovski komisiji in jih je zabeležil v svojem protokolu prefekt Rizzo. Najbrž ni naključje, da so se dokumenti te komisije v teh dneh nepričakovano «izgubili».

Drugo vprašanje pa zadeva italijanska mesta, se pravi Trst in Gorico, kjer živi največje število Slovencev. Nekako po shemi zakonskega osnutka KD skuša vlada vsiliti nekakšen postopek «permanentnih referendumov» med protislovenskimi in filossilovenskimi silami. Sama se najbrž ne zaveda, da bi uresničitev tega načela pomenila trajno destabilizacijo vzhodne meje, stalne napetosti in torej tudi nevarnost za demokratično življenje ob mejah. Je sploh mogoče, da so v Rimu tako neodgovorni?

Prav zato je torej potrebno, da se manjšina vendarle oglasi, odstrani medsebojne razprtije in apetite, ter nastopi v višjem interesu sedanje in bodočih slovenskih generacij. Potrebno je, da vlado čimprej opozorimo na to, katere točke so za nas optimalne in katere nesprejemljive. Da bo vsem jasno, da se ne bomo zadovoljili s kakršnikoli zakonom, pač pa samo z zaščitnim zakonom, ki naj zaščiti naše temeljne potrebe in to povsod, kjer živimo, od miljskih hribov do Trbiža in Kanala.

KP Italije je opozicijska stranka, vendar se dobro zaveda svoje vloge in moči. Ne moremo verjeti, da bi nekaterim uspel poskus izglasovati zaščitni zakon brez KPI, samo z glasovi strank vladne koalicije. Kdor si je delal to utvaro, najbrž ve, da je vladna koalicija tako šibka, da niti finančnega zakona ni mogla odobriti brez predhodnega dogovaranja s komunisti. Parlamentarne skupine KPI bodo zato skušale doseči čimvečjo enotnost s socialisti in drugimi naprednimi silami v parlamentu, da bi bil zakon o zaščiti slovenske manjšine čim boljši. Prav zato menimo, da bo morala manjšina aktivno sodelovati v vseh fazah parlamentarnega postopka in jasno povedati svoje mnenje o morebitnih kompromisnih sporazumih v teh organih.

Od tega trenutka pa moramo še izbo-

jevati bitko, da bi se ta postopek zares začel, kajti sedaj doživljamo zgolj pripravljeno obdobje, ki samo po sebi še nima velikega pomena, če mu ne sledi nagla parlamentarna razprava.

V tem obdobju moramo premostiti določene težave. Med debato v tržaškem auditoriju je socialistični poslanec De Carli jasno povedal, da v vladni koaliciji predstavlja najtrši oreh prav zadržanje KD. De Carli pa ni mogel iz ustaljenega socialističnega kalupa, ki ne predvideva sodelovanja s komunisti, zato je kratkotalo pozval manjšino, naj bo «pripravljena na žrtve», saj je zakon ne bo zadovoljil. Takih vnaprejšnjih predaj ali pretirane pripravljenosti kloniti na demokrščanske pritiske, ki bodo zato še ostrejši (ob podpori tržaške in domače desnice), ne moremo sprejeti. Upati je, da se bo PSI obnašala med razpravo o zaščitnem zakonu vsaj tako, kot se je obnašala med razpravo o drugih zakonih, ki so ščitili človekove pravice, kot sta bila razporka ali splav. Če je potrebno, lahko napredne sile vsilijo KD drugačne, za Slovence sprejemljive rešitve. Vnaprejšnje oznanjanje «nujnosti žrtev» nas torej ne more navdušiti. To seveda ne velja samo za PSI, pač pa za vse, tudi na našem severovzhodu, ki morda mislijo, da bi se morala manjšina zadovoljiti s slabim zaščitnim zakonom.

st.s.

IESTE - AUDITORIUM

Sen. Chiaromonte je predsedoval nedeljski razpravi o novih oblikah sožitja med Slovenci in Italijani v Trstu.

Ogabno izzivanje na Repentabru

V teh dneh, ko se tržaško javno mnenje sprašuje, kako bo stekla razprava o zakonu, ki naj zaščiti Slovence in se množijo nacionalistični pritiski na vlado, naj ne popušča, je spretna režija neznanih provokatorjev vrgla v javnost »repentabsko afero«. S toni, ki spominjajo na De Amicisov »Cuore«, je tržaški »Piccolo« na videnem mestu objavil vest o dveh italijanskih otrocih (Lorenzu in Micheleju), ki da sta se razjokala pred praznima krožnikoma v otroškem vrtcu na Colu. Verjetno smo vsi brali novico, ki je pretresla tisočera materinsko mehka srca in navdala z ogorčenjem in jezo tržaško javno mnenje. Kuharica je razdeljevala ob 11.45 kosilo otrokom vrtca, v katerem so slovenski in italijanski malčki: juho, zmečkan krompir in polpete. Ko je prišla do mize, kjer sta sedela Lorenzo in Michele, se je obrnila in pustila prazna krožnika. Lačna otročička so zalile solze. Zbežala sta v hodnik, kjer so ju dohitele vrtnarice in ju začele tolažiti. Tedaj pa so se pojavili, kot za čudež, čuvarji postave, karabinjerji, z njimi pa openska didaktična ravnateljica dr. Gianna Fumo in vrli kronist tržaškega dnevnika Claudio Ernè, ki je vse tako lepo opisal. Mama enega izmed lačnih in jokajočih otrok pa je vrgla v stolpce tržaškega dnevnika in javnost strahotno obtožbo: »Nočejo nas, ker smo Italijani!«

Dogodek na Colu je bil tako strahoten, da je pretresel srca in smisel za omiko tržaške publike, ki je soglasno obsojala krutost repentabskega župana dr. Pavla Colje in še posebej občinske odbornice Sonje Baiss Marucelli, ki sta kuharici v vrtcu ukazala, naj ne dajeta več hrane italijanskima malčkoma. Iz Trsta so takoj, že naslednjo noč, prišli maščevalci neofašistične organizacije »FdG«, pomazali otroški vrtec s protislovenskimi napisi in geslom »nočemo dvojezičnosti«...

V tem grmu je torej tičal zajec?

Našim bralcem so dogodki najbrže dovolj znani. Vendar je zanimivo opisati vse etape te repentabske »skurne stori-je«, da bo vsakomur jasno, kako nastane provokacija in kolikšen odmev lahko ima med tržaškim javnim mnenjem.

Začnimo pri najpreprostejših ugotovitvah. Da provokacija uspe mora biti sestavljena iz spretno zmesi laži in polresnic, pa tudi nekaterih zamolčanih podatkov. Kajti vse mora izpasti tako, da bo verodostojno in da bodo naivni Tržičani verjeli vsemu in razumeli, da smo Slovenci edini nestrpneži. Dogodek na Colu mora namreč dokazati tržaški in širši italijanski javnosti, da smo 1) Slovenci še vedno nevarni in agresivni do Italijanov, 2) da se mora torej italijanska večina braniti pred agresivnostjo Slovencev, 3) da imajo torej prav tisti, ki menijo, da imamo že preveč in da je odveč vsak zaščitni zakon za našo manjšino.

Rekli smo, da je bila vest v »Piccolu«

spretna zmes laži, polresnic in zamolčanih dejstev.

1. Ni res, da je repentabska občinska uprava prepovedala dajati hrano italijanskim otrokom v vrtcu. Spor je zadeval eno samo mater, ki ni hotela plačati vzdrževalnine za refekcijo. Toda o tem pozneje. Važno pa je to, kar je »Piccolo« od vsega začetka zamolčal in sicer to, da omenjeni otrok sploh ni bil domačin, pač pa je prihajal v vrtec na Colu naravnost iz tržaškega mestnega središča, točneje iz Ulice Lazzaretto Vecchio, v starem mestu na nabrežju.

Tu se vsiljujejo težka vprašanja. Čemu je mati, gospa Segre, vozila tega otroka v vrtec, ki je oddaljen več kot 12 kilometrov od svojega bivališča? Zdi se, da je otrok preživel en teden v vrtcu židovske skupnosti v Trstu, vendar je tudi tam prišlo do ostrega spora. Mati je otroka vzela iz vrtca in nato čudežno našla pot v Col, lepo in prijetno kraško vasico, kjer je dober zrak, veliko sonca in malo otrok in kjer dela sedaj njena domača varuška. Kdo bi je ne zavidal? Gospa Segre je po nekaj dni na teden vozila otroka v Col z luksuznim avtom »saab turbo«, ki si ga ne more privoščiti vsak smrtnik, saj stane več deset milijonov lir. Tudi ne moremo reči, da bi tržaška dama zgodaj vstajala, saj je otrok prihajal v vrtec vsak dan z dokajšnjo zamudo, nekako med 9.30 in 10. uro, ko so ostali kmečki in delavski sinovi že bili v učilnicah in so se zato pritoževali.

Seveda, kar je bilo dani tržaški dami, ni mogoče vsaki tržaški delavki (naj bo Slovenka ali Italijanka), ki se na vse kriplje trudijo, da bi usklajevale svoje delovne urnike in obveznostmi otroškega varstva. Mnoge puščajo otroke pred vrtci v Trstu ob zgodnjih jutranjih urah, druge jih vozijo v industrijsko

cono, za tretje pa poskrbi posebna družbena ustanova — to so none in tašče, prijateljice ali sosede, ki si prevzamejo skrb za te malčke.

Ne bomo se ustavljali ob tem vprašanju, se pravi vprašanju družbene vzvišenosti tržaške dame, ki ji očitno ni bilo veliko mar za to, koliko je trosila za prevoz svojega malčka v Col. Po površnih računih najmanj stotisoč lir mesečno samo za bencin. Toda vsi vemo, kaj lahko storijo ljubeče matere za svoje otroke...

Doslej smo pisali samo o gospe Segre, ker je pač to tržaška dama, ki je zagnala vik in krik najprej s pismi rubriki »Segnalazioni«, nato pa z uprizoritvijo repentabskega škandala obtožila tamkajšnjo občinsko upravo, da »ne mara Italijanov«. Ne bomo pisali o starših drugega otroka, ki je prav tako iz Trsta, saj je družina Giacchero upravičena. Imajo namreč trgovino pri bloku na Fernetičih in zato vozijo svojega otroka na Col. Resnici na ljubo bi ga lahko tudi puščali v otroškem vrtcu na Opčinah, saj je na poti, vendar moramo priznati, da družina Giacchero ni sodelovala pri repentabski provokaciji.

2. Na drugi strani je repentabska občinska uprava, ki ima malo denarja, saj je Repentabor ena izmed najmanjših ali celo najmanjša občinska uprava v Italiji. Ima proračun, ki bi tržaški občinski upravi ne zadostoval niti pol dneva, z njim pa mora repentabski občinski odbor zadostiti potrebam svojih občanov celo leto. Druge oblasti ji tudi niso priskočile na pomoč. Deželna vlada Furlanije Julijske krajine ji je, naprimer, izplačala za šolsko refekcijo bajno vsoto 400 tisoč lir!

Občinski upravitelji na Repentabru, predvsem odbornica Sonja Baiss Maru-

celli, so se za zadevo pozanimali pri šolskih oblasteh, predvsem pri tržaškem šolskem skrbništvu. Tu so jim rekli, kar piše v zakonu. Vrtec je državna last, zato se lahko vpiše vanj kdor hoče, toda občinska uprava ni dolžna nuditi otrokom refekcije, če je ne plačajo. Na šolskem skrbništvu so zato svetovali, naj bi starši tržaških otrok plačali kosilo v celoti, se pravi 140 tisoč lir mesečno. Domačini plačujejo 25 tisoč lir mesečno, če ne presegajo določenih dohodkov. (Poudariti velja, da tudi v Trstu ni refekcija v otroških vrtcih brezplačna, niti na šolah, kjer stane kosilo 2500 lir na dan!)

Občinski svet v Repentabru je torej sprejel ustrezen sklep, da zavaruje svoje finance in storitve svojih občanov. Kajti letos je šlo za dva otroke, v prihodnjem letu pa bi lahko nadebudna openska ravnateljica dr. Fumo poslala v Col tudi 20 tržaških otrok, kar bi spravilo repentabrsko občino na boben. Upravitelji so nam jasno povedali: če bi se ne zavarovali, bi morali stornirati za refekcijo otrok velike vsote denarja, v zameno pa bi morali ukiniti druge storitve, naprimer šolski avtobus. Je to prav? Očitno ne. Toda openska ravnateljica se drži starega pregovora, da «biti po tuji glavi ne boli». Saj ne plačuje ona refekcije, nasprotno, tržaško občino bi razbremenila določenih stroškov, na Colu pa bi zagorel «plamenček italijanstva». Tako so namreč nekoč imenovali italijanske šole in vrtece po slovenskih vaseh, kjer skorajda ni bilo otrok, a so jih šolske oblasti rade instrumentalizirale za podobne incidente. (V prejšnjih letih n.p. v Lonjerju, na Katinari, v Boljuncu, na Opčinah, v Ulici Donadoni, v Bazovici itd.). Marsikdaj si je na bojnem polju zaslužila ustrezno medaljo ista nadebudna in drzna italijanska didaktična ravnateljica, za katero pravijo, da je trda demokristjanka in da pred njo trepetejo šolski skrbniki in občinski funkcionarji v Trstu.

Pa še nekaj je tu. Nikoli nismo odklanjali sožitja med italijanskimi in slovenskimi otroki. Prav nasprotno, iskali smo to sodelovanje povsod, kjer je bilo mogoče. Ne moremo pa trpeti izkoriščanja otrok v politične namene,

ko so nedolžni malčki le sredstvo, nepomembne figure na šahovnici odnosov med narodnima skupnostima v Trstu.

Shema je namreč že znana in večkrat izkoriščena. V imenu kulture sožitja morajo Slovenci nekaj odstopiti. Če pa branijo svoje interese pred oholstjo, zažene druga stran vitimistični vik in krik in pokaže s prstom proti nam: glejte jih, nestrpnéže, ne marajo Italijanov... To je nekako tako, kot če bi nekdo stopil k znanec in ga poprosil, naj ga prenoči zaradi slabega vremena. Gostoljubni znanec tujca sprejme v hišo, mu da posteljo in večerjo, ta pa zahteva in dneva v dan nekaj več, dokler ga gostoljubni znanec ne postavi pred vrata. Tedaj vsiljivi gost zakriči, da ga vsa ulica sliši: «Glejte ga, hudobneža, v zimskem vremenu me meče iz hiše!»

Toda vrnimo se k repentabrski občini. Tržaški dami, ki je svojega otroka vsilila v vrtec na Colu, je uprava sporočila, da mora za refekcijo plačati. Drugi zainteresirani tržaški družini pa so sporočili prav tako, da mora plačati, vendar s pripombo, da lahko utemeljijo upravičenost vpisa v vrtec na Colu. Če zahtevajo in priložijo prijavo o dohodkih, jim lahko občinska uprava tudi priskoči na pomoč. Kajti občinski sklep jasno poudarja, da smejo vpisati v vrtec in k refekciji svoje otroke tudi tisti starši, ki niso domačini, a opravljajo na ozemlju repentabrške občine neko gospodarsko dejavnost.

Tržaška dama, gospa Segre, se je uprla. Ni hotela plačati, pač pa je tržaškemu dnevniku pisala pismo, v katerem je obtožila repentabrsko občinsko upravo, da «diskriminira» otroke. Bilo je še več pisem in pogovorov, toda tržaška dama je trmasto vztrajala pri svojem. Prepričana je namreč, da ima sveto pravico voziti svojega otroka na Col, repentabrci pa naj ga hranijo, celo brezplačno, saj doslej ni plačala niti prebite pare.

Da tržaška dama (in «Piccolo») nesramno lažeta priča tudi drugi zamolčani podatki. Občinski sklep je namreč veljal za vse otroke, ki niso občani Repentabra, naj bodo Slovenci in Italijani. Res je neka slovenska družina iz tržaške občine umaknila svojega otroka s Cola

in ga prepisala drugam. Toda tržaška dama in «Piccolo» trdita, da je prav nasprotno. Ti grdi Slovenci so se zarotili proti Italijanom. Zato od Italijanov zahtevajo, naj plačajo za svoje sonarodnjake pa naj bi poskrbeli tako, da so jim na vrat na nos dali rezidenco v repentabrski občini. Tudi to je laž, saj takih primerov ni.

3. Dokazali smo, če je bilo sploh potrebno, koliko laži polresnic in zamolčanih dejstev je vseboval «Piccolo» članek. Naročeno pač za provokacijo, ki je morala dobiti svoj odmev tudi izven meja tržaške pokrajine. Najbrž ni naključje, da so o repentabrskem dogodku napisali podrobno poročilo za tržaškega prefekta in vladnega komisarja, da ga pošlje v Rim, da bodo v prestolnici vedeli, kako zoprni in nesramni so Slovenci.

Da bi stvar ne šla v pozabo in ne ostala v ozkem okviru osebne in individualne kaprice tržaške dame, ki misli, da je Kras njen in da ji morajo njegovi prebivalci biti na uslugo na vsakem koraku, so poskrbeli neofašistični mladinci s svojo mazaško in morda še drugimi akcijami. Jasno je, da niso molčali njihovi pajdaši iz Liste za Trst, pričakujemo pa si tudi kampanjo po rubriki pisem uredništvu tržaškega italijanskega (več ali manj prodanega) dnevnika «Il Piccolo».

V tej provokaciji so sodelovali mnogi akterji. Nekateri za kulisami, drugi več ali manj javno, kot «Piccolov» kronist ali openska ravnateljica. Tu pa je še nekdo, ki zagonetno molči. V mislih imamo tržaško občinsko upravo. Ta je namreč vedno smatrala okoliške slovenske občine kot nekakšna «polkolonialna» ozemlja, kamor lahko spravič upepeljevalnike, klavnice, industrije, ceste ali postaje, elektrovođe ali naftovođe itd. Na okoliške občine, kjer je upravljala le vica, je tržaška občina stresala tudi probleme, ki so nastajali zaradi njene upravne nesposobnosti ali socialne neobčutljivosti.

Pri Sv. Sergiju nimajo srednje šole? Nič ne de. Otroke iz tržaške občine vpišimo v Domjo, kjer je dolinska občina zgradila sodobno urejeno srednjo šolo. Če pri tem umetnem naseljevanju nastanejo trenja s slovenskimi domačini, bomo že uporabili stari trik vitimističnega jadikovanja proti Slovencem, ki ne marajo Italijanov.

Zgoniška občina ima lepo urejene šole, celodnevni pouk, mezno in šolske avtobuse? Lepo. Nič čudnega, torej, če je tudi na njenem ozemlju marsikateri učenec iz Trsta.

Verjetno ni tajnost, koliko žensk iz Trsta se vozi v Repentabor ali Nabežino, kjer delujeta dobro urejena družinska posvetovalnica in kjer so imele ustrezno ginekološko službo...

To so storitve, ki jih tržaška občina ne nudi ali pa v kakovostno nižjih oblikah. Tako lahko rečemo, da vsaka okoliška občina dejansko iz svojega revnega proračuna nekaj prispeva tudi Trstu in njegovim upraviteljem, čeprav teh postavk ni mogoče dokumentirati.

Nismo proti temu, da bi Tržačanke hodile v Nabežino na preglede, niti proti otrokom, ki obiskujejo srednjo šolo

pri Domju. Vprašujemo pa se, ali bi tržaška občina s svojimi težkimi milijardami raznih proračunov ne bila dolžna našim malim okoliškim občinam določeno odškodnino, ali vsaj nekoliko bolj korektnih odnosov.

Predvsem pa bi morala tržaška občina svojim občanom nuditi take storitve in usluge, da bi jim ne bilo treba v okolico ponje.

Repentabski «aferi» je občinski odbor naredil konec tako, da je sklenil obnoviti refekcijo za oba otroka, da bi preprečili nadaljnje špekulacije. Obenem pa bo občinska uprava tožila roditelje, ker ne plačujejo dolžnih zneskov. Stvar se bo torej končala pred sodiščem.

Niso pa se še končale špekulacije Liste in misovcev. Slednji so neprevidno napovedali zborovanje v Repnu, na kar si lahko pričakujejo ustrezen odgovor vseh demokratov.

Verjetno je, da bodo skušali sprožiti razpravo tudi v tržaškem občinskem svetu.

Zmerno zadovoljstvo za priprto mejo

Z Novim letom je jugoslovanska vlada ponovno odprla mejo za prebivalce mejnega področja, za večino jugoslovancev pa bo meja odslej priprta, saj bodo smeli (brez pologa) čez mejo samo enkrat letno.

Beograjski zvezni izvršni svet je sprejel tudi druge ukrepe, katerih cilj je omiliti restrikcije za prehajanje meje. Tudi ti ukrepi so našim bralcem že znani, zato jih ne bomo obnavljali, saj je naš namen predvsem komentirati dogodek.

Za popolnejše razumevanje našega mnenja je potreben pogled nazaj. Vedno smo sodili, da je politika odprte meje bila vzorna in je tudi na prvi pogled ločevala Jugoslavijo od vseh ostalih socialističnih držav. Tudi tujec, ki ni poznal podrobnosti jugoslovanske poti k socializmu, samoupravljanja in federativne ureditve, neuvrščeniosti in tako dalje, je lahko ob prvem pogledu razumel, da je v Jugoslaviji nekaj posebnega, če lahko njeni državljani svobodno potujejo, kamor se jim pač zljubi. Razumel je, da se država ne boji državljanov, pa tudi tujcev ne, saj jim pušča vrata na stežaj odprta.

V spominih bivšega moskovskega veleposlanika Veljka Mičunoviča je nekje zapis o nekem pogovoru med Titom in Hruščevom. Sovjetskemu voditelju je Tito obrazložil politiko odpiranja meje in množičnega turizma ob dalmatinskih obalah, ko ga je Hruščev prekinil: «Povejte mi, tovariš Tito, kako mislite nadzorovati vse tujce, ki bodo prišli k vam na obisk in vaše državljanje, ki gredo na tuje?» Tito se je zasmel in Hruščevu povedal, da Jugoslavija ne bo nadzorovala ne turistov na svojem ozemlju, niti svojih državljanov na tujem. Državna varnost bo skrbela za nadzorstvo sumljivih oseb, kot se dogaja povsod po svetu, in nič več.

Pogovor med Hruščevom in Titom bi lahko poimenovali «pogovor o zaupanju» ali tudi «pogovor o odprti meji». Očitno pa niti pokojni Tito ni mogel vedeti, da bo napočil trenutek, ko jugoslovanska vlada ne bo več zaupala svojim državljanom, a ne iz političnih, pač pa iz gospodarskih razlogov. Nekoliko pretirano bi lahko rekli, da Jugoslavija svojim državljanom politično zaupa, gospodarsko pa nekoliko manj. Zaprtje meje je namreč veljalo predvsem za dinarje, ne za ljudi. Ker pa dinarji sami ne gredo preko meje, je bilo treba mejo zapreti tudi za ljudi, ki so bili v tem primeru zgolj «nadležni spremljevalci dinarjev». Od tod, torej, uvedba pologa, ki ni okrnila svobodnega prehajanja meje, vendar mu je postavila določene «davčne pogoje», ki nas neprijetno spominjajo na «cenzus» čeprav moramo priznati, da je višina pologa vseeno tako nepomembna (petdeset tisoč lir), da je najbrž zelo naiven ali nezaupljiv tisti, ki je prepričan v uspeh ukrepa o depozitu, ne da bi upošteval samozavesti in samodisciplinane jugoslovanskih državljanov.

Vsi, ki so mislili, da zgolj polog zadržuje Jugoslovane, imajo že danes na razpolago podatke o prehodu meje po 1. januarju. Kolikor nam je znano, se ritem prehodov meje ni bistveno spremenil, čeprav je za mejo stotisoč ljudi, ki imajo prepustnico in bi lahko šli čez mejo tudi trikrat na dan. Pa niso. Najbrž zaradi majhne kupne moči dinarja, pa tudi iz drugih razlogov. Razumeli so, da je sedaj čas varčevanja in stabilizacije.

Zato bi si upali celo trditi, da je beograjska vlada premalo omilila uredbo o pologu. Lahko bi jo še več ali celo sprejela predloge, ki so prihajali predvsem iz Slovenije, naj se sploh zamenja z novo uredbo, bolj carinskega značaja.

Vsekakor moramo poudariti, da smo

z novoletno sprostivjo zadovoljni. Predvsem zato, ker smo bili od vsega začetka neprijetno presenečeni, ko je bil depozit uveden, meja pa zaprta. Torej smo iskreno povedali jugoslovanskim tovarišem, da jih razumemo, vendar ne moremo biti zadovoljni z njihovimi ukrepi. Ni nam šlo za usodo tržaških trgovcev, saj smo vedno kritizirali dejstvo, da je bila tržaška trgovina «ventil» za ostala protislovja tržaške gospodarske strukture in zato tudi umetno napihnjena. Ne, mislili smo predvsem na politične posledice zaprte meje. In med temi tudi zavest, da so določeni interesi pogojevali zadržanje nekaterih slojev prebivalstva. Tržaško meščanstvo je določeno obdobje razumelo pomen in važnost odprte meje, gospodarskega sodelovanja in prijateljstva. Celu uprlo se je, pred več kot desetimi leti, poskusom motenja teh odnosov. Pozneje pa so se stvari spremenile. Gospodarska kriza v obeh sosednjih deželah je najbrž omilila potrošniško mrzlico in s tem ohladila tudi določene interese. Trst ni pravočasno razumel pomena višjih oblik sodelovanja, od trgovine do industrije, celo zavrnil jih je, ko so bile ponujene v osimskem sporazumu. Vdajal se je omami mejne trgovine, kramarskih špekulacij. Zato je tudi utrpel najmočnejši udarec zaradi zaprte meje. Najbolj so, seveda, bile prizadete ženske in dekleta (vsaj 2 tisoč), ki so jih tržaški trgovci pometali na cesto, ker jih niso več potrebovali. Med njimi je bila večina Slovencev.

Odprava pologa na maloobmejni promet ne bo spremenila razmer v Trstu. Kriza trgovinskega sektorja se bo nadaljevala, ker so pač minila leta potrošniških debelih krav. Zaman je vsako upanje, da se bodo ponovili časi, ko je Trst preplavilo po stotisoč jugoslo-

vanskih kupcev in je bilo na pločniku slišati vse jezike Balkana. Teh časov ne bo več nazaj. Prazne trgovine ob ponovno odprti meji pričajo, da bodo morali Tržačani spet razmišljati o svoji bodočnosti in o reševanju lastne industrijske strukture, luškega in pomorskega gospodarstva, predvsem pa o nastanku novih sektorjev (tehnološko sodobnih ali raziskovalnih), ki se lahko razvijejo tudi ob upoštevanju možnosti višjih oblik mednarodnega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo, med našo deželo in sosednjima republikama Slovenijo in Hrvaško.

Za ponovno odprtje meje, vsaj na našem območju, se je KPI zavzemala od vsega začetka. Ni ga bilo srečanja ali sestanka, ko bi se ne lotili tega pogovora. Res je, da smo pri komunistih v Sloveniji vedno našli na razumevanje in podporo, saj so se strinjali z nami v marsičem. Sproti so nas seznanjali s svojimi pobudami, da bi premostili nastali položaj. Teh ni bilo malo in lahko mirne duše rečemo, da je prav zasluga Slovenije in njenega političnega vodstva, če so bili ukrepi ob Novem letu omiljeni in spremenjeni. Zadnji je posegel za odprto mejo naš glavni tajnik Enrico Berlinguer med svojim decembrskim obiskom v Beogradu. To je povedal že med tiskovno konferenco, iz

česar smo sklepali, da je v Beogradu že dobil ustrezna zagotovila.

Ne zanikamo, da je tudi pritisk italijanske vlade zalegel, čeprav ga ne moremo odobravati v vsem. Osnovna teza zunanjega ministrstva in vlade, v kateri imajo demokristjani še vedno odločilno besedo, je namreč ponavljala stališča tržaških demokristjanov, da je Jugoslavija kršila mednarodne sporazume, predvsem videmskega.

Bo že res, čeprav so se Jugoslovani celo leto trudili, da bi koga prepričali v pravno neutemeljenost te obtožbe. Je pa tudi res, da italijanska vlada ni imela pravice, da kogarkoli obtožuje, saj sama sistematično krši vse mednarodne sporazume z Jugoslavijo, ko gre za manjšinske pravice pa sploh. Še več. Občutek smo imeli, da so se italijanske (demokristjanske) oblasti muzale ob misli, da bodo odslej imele «alibi» za hujše kršenje sprejetih obveznosti, predvsem kar zadeva manjšinske pravice.

Ta «alibi» je sedaj odpadel. Nikoli nismo sprejeli misli, da bi lahko bili talci italijansko-jugoslovanskih odnosov, vendar ne zanikamo posledic, ki jih ti odnosi imajo na naše splošne razmere. Ni tajnost, da so se razmere v odnosu do Slovencev krepko poslabšale prav v letu depozita in zaprte meje. Povečali so se nacionalistični pritiski, katerim italijanske oblasti niso dajale

nikakršnega odpora. Najbrž zato, ker so se zavedale, da jih skupni interesi dobrososedskega sodelovanja obvezujejo v znatno manjši meri!

Še zadnja misel, ki smo jo dolžni izreči. Pripadniki slovenske manjšine smo lahko zadovoljni, ker se bodo (vsaj v večini primerov) obnovile vezi med našo manjšino in matičnim narodom. Te vezi niso bile pretrgane, vendar so se lahko odvijale samo v eno smer (iz tujine v Slovenijo). To smo psihološko občutili. Ne moremo pa mimo ugotoviti, da je še danes znatno slabši položaj pripadnikov italijanske narodne manjšine v tistem delu Istre, ki ni zaobjet v videmski sporazum o maloobmejnem prometu. Ti Italijani predstavljajo večino te narodne skupnosti, ki ji uredba o depozitu še vedno preprečuje stike z matičnim narodom. Glede na šibkost italijanske narodnosti v Jugoslaviji, o čemer zgovorno pričajo popisi prebivalstva, se nam zdi umestno vztrajati pri trditvi, da bi morala beograjska vlada spremeniti svoje dosedanje stališče in odpreti mejo za pripadnike narodnih manjšin. V nasprotnem primeru pa bi morale hrvatske oblasti na vse načine olajšati pripadnikom italijanske narodne skupnosti vse obiske, ki jih nameravajo opraviti v Trst in druga italijanska mesta.

Pristanišče: kriza, stavke, predčasna upokojitev

Dolga leta se naše pristanišče bori s težko prometno krizo, iz katere zaenkrat še ni videti izhoda. Razlogi krize v pomorskem prometu so različni. Predvsem jih je treba poiskati v tehnološkem napredku prevoznih sredstev, bodisi zemeljskih, bodisi pomorskih. Navadni tovornjaki se danes le redko tako poimejujejo; razmenjali so jih trailerji, avtorazčlenjenci in drugi. Tudi ladjam smo zamenjali imena, tako da danes govorimo le še Ro-Ro, trajektih, kontajnerkah. Skratka, ves sektor se je moderniziral in posledica modernizacije je šla na škodo delovne sile. Kot sodobni ljudje, ki imajo vedno manj časa na razpolago, se tudi ladje ustavljajo v pristanišču po nekaj ur dnevno, le redkoma se katera ustavi dlje časa. Tam, kjer je bilo nekoč zaposlenih do šestdeset delavcev, jih je danes le še desetina. To dejstvo, splošna svetovna, državna, krajevna in gospodarska kriza so vzrok, da je delovna sila v pristaniščih postala preštevilna. Povedati je treba, da pristaniški delavci nimajo dopolnilne blagajne, imajo pa nekaj podobnega, se pravi, zagotovljen zaslužek, ki znaša 13.600 lir dnevno. Toda tudi izplačevanje še tako majhne vsote je v lanskem letu postalo problematično zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, ki so logična posledica pomanjkanja tržovskega prometa. V takih okoliščinah se je začelo razpravljanje o možnostih izhoda iz krize. Ključ rešitve se je končno našel v predčasni upokojitvi odvečne delovne sile. Toda od zakonskega pre-

dloga do zakona samega (to je zakon št. 230/83, ki je bil objavljen v uradnem listu št. 150 z dne 2.6.1983) je poteklo več kot leto dni. Mogoče bi jih poteklo še več, če ne bi pristaniški delavci s pomočjo sindikalnih organizacij odločno posegli s stavkami, ki so težko prizadele delavce same in njihove družine. Toda tudi po objavi zakona v uradnem listu, stvari še niso stekle. Vlada je padla, z njo minister za pomorstvo, po vladni krizi pa se je novoizvoljeni minister Gianuario Carta izogibal odgovornostim, z izgovorom, da ga delo njegovega predhodnika ne obvezuje.

Zato so morali delavci zopet stavkati. Naslednji izgovor novega ministra je bil ta, da zakladni minister ni odobril zneska, namenjenega predhodnim upokojitvam, ki se vrsti povprečno pri 5.000 milijardah. Poleg tega je minister še povedal, da meseca decembra ne bo denarja za plače pristaniščnikov, kot tudi ne za trinajste plače. Tokrat je bil odgovor delavcev in njihovih sindikatov izredno hiter in odločen: napovedana je bila večdnevna splošna stavka pomorskega sektorja. Ob tako trdni in dosledni delavski odpornosti, je morala vlada spremeniti svoje mnenje. 7. januarja tega leta je minister Carta uradno sporočil, da je zakon o predčasni upokojitvi pristaniških delavcev tudi finančno izvedljiv.

Kakšen je zakon št. 230/83

Predvsem gre za izločitev okrog 3.500

delavcev, članov enotnih italijanskih pristaniških družb, in okrog 1.500 nameščencev pristaniških ustanov. Pogoji za koriščenje zakona so sledeči:

- starost nad 55 let za moške in 50 let za ženske z vsaj 15 letnim vplačilom v socialno zavarovanje;
- starost izpod 55 let z vsaj 30 letnim vplačilom v socialno zavarovanje INPS ali 20 letnim vplačilom pri blagajni uslužbenec lokalnih enot ali pri blagajni pomorskega zavarovanja;
- starost izpod 55 let z vsaj 20 letnim vplačilom pri krajevnih zavarovanih, predvidenih po pravilniku pristaniških ustanov;

Zgoraj navedene pogoje je mogoče izpolniti do 31.12.1986.

Zakon zagotavlja koristnikom plačilo petih let socialnega zavarovanja ali sorazmerno manj, v slučaju, da je časovna doba do izpolnitve šestdesetega, oziroma 55. leta, krajša.

V slučaju nezadostnega ali presežnega števila prošelj, predvideva zakon določena popravila za njihovo izenačenje. V prvem slučaju je treba omeniti možnost obveznosti predčasne upokojitve delavcev z izpolnjenimi — zakonsko predvidenimi — pogoji.

V Trstu, kot tudi drugje, se predčasno upokojevanje še ni začelo, ker so nekateri tehnični podatki še pomanjkljivi. Verjetno bodo delavci začeli to možnost izkoriščati v marcu.

Giuliano Nadrah

Letni finančni obračun tržaške KPI

Ob predstavitvi obračuna za leto 1983 in proračuna za letošnje leto, se je izkazalo, da je finančno stanje tržaške KPI prav zadovoljivo. Čeprav je že ustaljena praksa, da komunisti jasno seznanjajo svoje člane o denarnem stanju svojih posameznih organizmov, je vendar novost, da to naredijo v obliki tiskovne konference. Nekaj več o tem nam je povedal tov. Geri, administrator tržaške federacije KPI.

Najprej, zakaj tiskovna konferenca?

Ta oblika obveščanja javnosti o sicer notranjih problemih neke ustanove je brez dvoma novost. Ostale politične stranke tega še ne delajo, ker jih v tem smislu ne obvezuje zakon o javnem finansiranju strank. Komunisti imamo pa po statutu dolžnost, da predvsem naše člane, volilce in simpatizerje obveščamo o bilancah naših organizmov, zato to delamo javno. So pač pravila, ki odgovarjajo določenim političnim kriterijem.

Naša stranka črpa svoje dohodke predvsem iz avtofinansiranja: prostovoljni prispevki članov, razne nabiralne akcije po tovarnah in domovih in drugod ali nabiralne akcije za določene namene, na primer v podporo komunističnega tiska. Zato menim, da je naša dolžnost, da javnost redno seznanjamo, kako nameravamo upravljati pridobljene denarne vsote. Seveda bi bilo primerno, da bi tudi ostale politične stranke delale isto.

Je torej način, s katerim lahko pridobiš zaupanje prebivalstva?

V našem mestu nam je uspelo vzpostaviti tesen stik s prebivalstvom, ki, sem prepričan, verjame, da hočemo na vsak način ohraniti čiste roke in račune. Javno mnenje odraža vedno večje nezaupanje in zato postaja zahteva po moralnosti in pravičnosti vedno večja in bolj utemeljena. Prav mi, komunisti, imamo nalogo, da dokažemo, da je to še vedno mogoče.

Kaj pa obračun sam?

Obračun za leto 1983 sta federalni komite in nadzorna komisija enoglasno odobrila. V tem času se vse sekcije pripravljajo na kongrese, v teku katerih bodo prav tako predstavile vsaka svoje račune, ker se delovanje in organiziranost posameznih sekcij precej razlikujeta med seboj. Leto 1983 smo zaključili z aktivno 37.500.000 lir in to nam bo omogočilo razne investicije v naši že itak razvejani dejavnosti. Predvsem pa nam je uspelo kriti vse stroške, ki so se nam nabrali v preteklih letih. Sklepamo zato, da bomo prihodnje leto se pravi leto 84, zaključili s kakimi petimi milijoni aktive.

Včasih slišimo nerganje, da se pojavimo na vratih samo, ko je treba odšteti kak tisočah...

Pohvaliti moram vztrajnost in

požrtvovalnost vseh naših tovarišev. V letu 1983 smo nabrali skoraj 123 milijonov z izkaznicami in se je članarina zvišala za povprečno 3.000 lir. Ne gre pozabiti festivalov komunističnega tiska, kjer se nam je nabralo 170 milijonov lir. Mislim, da ni potrebno posebej poudarjati dejstva, da je delo na festivalih prostovoljno, torej brezplačno, kot se prostovoljno organizira razne nabiralne akcije. Le te nam omogočajo stike s prebivalstvom, ženskami in delavci, ki se sicer ne ukvarjajo z nobeno politično dejavnostjo. Kljub vsemu pa so ljudje v Trstu in okolici pokazali izredno rahločutnost do tega problema, pa naj je šlo za podporno akcijo za jug ali za zadnjo akcijo v korist našega vsedržavnega glasila L'Unità.

Ob tej priliki smo v Trstu prodali preko 2.500 izvodov po pet tisoč lir, sicer pa smo oddali skoraj 4.000 časopisov.

Kako pa bo s članarino?

Za prihodnje leto nameravamo zvišati članarino na povprečno vsoto 24.500 lir. Seveda bo vse odvisno od finančnega

stanja posameznih tovarišev, saj je nepomljivo, da bi na primer upokojenec z minimalno pokojnino lahko prispeval najvišjo vsoto. Po prvih podatkih pa je do sedaj obnovilo izkaznico skoraj 4.300 članov, kar je povsem zadovoljivo. Seveda pa še naprej zaupamo v požrtvovalnost tovarišev, ki nam bo omogočila boljše in plodnejše delovanje v bodočnosti.

Kaj bi povedal za zaključek?

Zaključil bi z ugotovitvijo, da naši člani, volilci in simpatizerji niso nasedli večkrat izkrivljenemu poročanju o negativnem finančnem stanju naše stranke. Razumeli pa so, da je želja vseh komunistov, da se morebitne težave čimprej, predvsem pa na najbolj pošten način rešijo. Naša federacija od vedno izvaja pošteno, preiščeno in zdravo finančno politiko, levji delež pri tem pa imajo brez dvoma požrtvovalni tovariši. In to je, prepričan sem, vsem komunistom v ponos.

mkr

Neizkoriščeni prostori

10. januarja so člani tržaške federacije priredili poučno ekskurzijo po Trstu. Z najetim avtobusom so se peljali do vseh tistih tržaških stavb, ki danes propadajo ali so zaprte javnosti in ki bi jih občinska uprava lahko izkoristila v najrazličnejše namene. Od ulice Montfort do Grete, od Sv. Jakoba do Sv. Ivana bi lahko naštel kakih deset takih neizkoriščenih poslopij. Kljub zanimanju rajonskih svetov, ki imajo žal, pri takih odločitvah le malo glasu, se stvari ne premaknejo iz mrtve točke. Za nekatera od teh poslopij so sicer že izdelani načrti za resancijo; Vila Marenzi na Istrski ulici bi morala na primer postati družabni center za ostarele, celo denar se je že našel, manjka pa podjetje, ki bi se obnovenih del lotilo. Na Greti se je že pred leti razmišljalo, kako bi smotrno preuredili in izkoristili park Vile Prinz in stavbo samo. Danes se občinska uprava izgovarja, da je v tem rajonu vedno manj otrok in da bi zato graditev predvidenega otroškega vrtca predstavljala velik deficit. Na to, da bi namesto otroškega vrtca uredili kaj drugega, prav tako koristnega, pa baje nihče ni pomislil. Komunisti pa imajo kar lepo število predlogov, ne samo za to strukturo, na primer razne obrtniške laboratorije, namenjene ljubiteljem fotografije ali obdelovanja gline, lahko bi v takih neizkoriščenih prostorih priredili tečaje za tuje jezike za tiste, ki se uradnih tečajev ne morejo udeležiti.

Posebnost zase pa je brez dvoma kompenzorij bivše psihiatrične bolnice pri Sv. Ivanu. Ogromen park danes propada, tako da je strah, ko ga moraš prehoditi, več poslopij in paviljonov je praznih. Tudi zanje imajo komunisti točne predloge in stroški ne bi bili pretirani, posebno, ker bi si jih delile pokrajina, občina, KZE in univerza. Tako bi lahko nastal ustrezno opremljen park s stezami in gredami, družabni prostor za mladino in starejše, razne gledališke skupine pa bi na tak način lahko dobile prostore, kjer bi lahko vadile, nastali bi različni vzgojni centri in še marsikaj. Načrt je torej stvaren, logičen in izvedljiv, manjka pa, žal, bistveno: politična volja odgovornih ustanov. Da pa prostori ne bi ostali ravno tako prazni in neizkoriščeni, se je znašel brihtnež, ki je že obstoječe gledališče v kompenzoriju namenil skladišču pralnega praška...

DRUGI O NAS

Ob zakonu za globalno zaščito

Prehod v novo leto je za Slovence v zamejstvu značilen iz dveh vidikov: z ene strani je tu sklep italijanske vlade, da sama izdela svoj osnutek zakona o globalni zaščiti Slovencev v Italiji, z druge pa spet pojav protislovenskega nastopanja, posebno v Trstu.

V zvezi z odločitvijo vlade, da sama pripravi svoj predlog zakona, zasluži pozornost tudi mnoga srečanja, do katerih je prišlo proti koncu lanskega leta med predstavniki Slovencev in visokimi italijanskimi osebami, od Pertinija vse do predsednika senata Cossighe, ki je Slovence v Gorici celo nagovoril v slovenščini. Neglede na določeno previdnost slovenskih dejavnikov v zamejstvu, ki se boje med drugim, da je vlada že izdelala osnutek na temelju stališč nekdanje tako imenovane »Cassandrove« komisijske, ki so jih slovenski delegati v glavnem zavrnil, pa je splošna sodba, da predstavlja vladin sklep pomemben korak naprej. Ta korak naprej, menijo v zamejstvu, je treba razumeti predvsem kot težnjo, da se končno preide iz deklaracij v dejanja.

Prav tako vemo, da je Slovincem v zamejstvu zmeraj bolj jasno, da je zlasti potreben kar najbolj enoten nastop, hkrati pa tudi, da ne bi smeli dovoliti, da se jih loti nekak pasivizem, češ, naj zdaj »oblast« končno reši ta problem; bolj kot kdajkoli prej, je bilo naglašeno tudi v sklepu zadnje seje glavnega odbora Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Trstu, je potreben aktiven, dosledno prizadeven odnos do tega vprašanja.

Po drugi strani pa so se spet vnele protislovenske silnice, kot je posebno v Trstu še navada, ko gre za določene korake v smeri priznavanja manjšinskih pravic. Nadaljujejo se mazaške akcije po mestu, desničarske skupine, ki jih vodijo neofašistični skrajneži pa so izvedle zadnje čase več tako rekoč zasedbenih akcij po srednjih šolah kot demonstracij proti dozdevni nevarnosti »dvojezičnosti«, ki naj bi pomenila po njihovem naklepem mnenju, da se bo moralo tudi večinsko prebivalstvo učiti slovenščine.

Pri teh akcijah pa je poudarka vredno, da se je Lista za Trst vnovič in dokončno predstavila v iredentistični obleki, ki ji najbolj pristaja, kot pravijo Slovenci, in se odkrito povezala s skrajno desnico. Vemo, da so nekaj dni pred novim letom na skupščini družinske posvetovalnice v Rojanu nastopili proti Slovincem tako pripadniki neofašistov kot Liste za Trst evidentno skupaj.

V vsem tem dogajanju, ki preprosto opazarja, kako so gledanja v Rimu večinoma drugačna kot na primer v nekaterih tržaških krogih, pa izstopa zadnje dni še stališče bivšega tržaškega župana Cecovinija, ki ga je razložil v časniku Liste za Trst, »Voce libera«. Stališče Cecovinija, ki je član evropskega parlamenta, je pravzaprav sestavni del kampanje, ki jo skozi posebne protislovenske sestavke razvija ta lista. Cecovini v glavnem navaja, seveda v premetenem umirjenem tonu, kot ugotavljajo dejavniki manjšine, da poseben zakon za Slovence v Italiji ni potreben, saj je po njem, vprašanje nadaljnje obstoja manjšine izključno jezikovno in kulturno vprašanje, ne pa tudi družbeno in gospodarsko.

V nadaljevanju sodi Cecovini, da pa bi

morali v Italiji sprejeti splošen zakon, zadevajoč vse manjšinske skupnosti, ki pa naj bi priznaval določene pravice samo v primeru, da na določenem ozemlju število prebivalcev manjšine preseže 25 odstotkov vsega prebivalstva. Enotno mnenje slovenskih dejavnikov v zamejstvu je, da podpira Cecovini politiko nekakšne »spontane integracije«, se pravi, v bistvu, asimilacije in izginotja slovenske skupnosti.

Slovinci v zamejstvu naglašajo o tem najnovejšem Cecovinijevem razmišljanju, da je

Prejeli smo

V zadnji številki *Dela sem bral*, kako je potekalo srečanje italijanskih in slovenskih dijakov pri Salezijcih. Nič novega pod soncem. Pisec članka pogrša čase, ko smo mi — še mladi — »korakali skupaj z Italijani z rdečo zastavo na čelu«. Ne vem, na kakšno manjšino italijanskih dijakov se sklicuje, vendar sem prepričan, da je bilo vedno tako, kot je še danes. Na žalost pa moramo priznati da se niso zadnje čase odnosi med Italijani in Slovenci izboljšali. Zakaj? Dezinformacija, mednarodna napetost, bera predolgo let sejanege strupenega sadu, odgovornost, predvsem KD, ki ni prav nič spremenila fašistične šolske politike. Niti besedice ni bilo potrošene v italijanskih šolah v korist sožitja med našimi skupinami, kaj še glede naše zgodovine! Sami učitelji niso informirani o slovenski stvarnosti. To ni nič čudnega, če pomisliš, da je v zadnji knjigi Livia Grassija (*La Storia de Trieste in dialeto*) pisano, da smo se mi »priklatili« v Trst leta 1912 s pomočjo Avstrije! In to je samo en primer.

Mislím, da smo Slovenci sami pre malo storili, da bi Italijane seznanili z našo stvarnostjo. Zato nekaj predlagam: treba bi bilo izdati brošuro, ki bi vsebovala nekaj temeljnih podatkov o slovenski prisotnosti v Trstu in okolici, da bi italijanskemu bralcu postalo jasno, da tu živimo več kot tisoč let in da nekoč ni bilo sovraštva med Tergestinci in Slovenci, dokler se ni razvila nacionalna gonja, leta 1830 in ki, žal, traja še danes.

Rutar piše, da se je Pičen v Istri imenovala »Caput Sclavoniae« že leta 570, medtem ko Ireneo priča o Langobardski zasedbi Trsta, skupaj s slovenskimi četami, leta 630. Tudi Paolo Diacono opisuje bitko pri Čedadu med Langobardi in Slovenci. V »Placito del Risanu« iz leta 880 so omenjeni Slovenci, ki naj bi jih knez Ivan pooblastil za obdelovanje istrskih grofovskih zemljišč. Nikjer pa ni zapisano, da je te Slovence knez Ivan privlekel s seboj, kakor trdijo nekateri nam nenaklonjeni zgodovinarji (Cannarella in drugi).

Poleg tega imamo v tržaških arhivih dokaze, ki pričajo o naši prisotnosti od 13. stoletja dalje, v oporokah, kupnih pogodbah itd. S tem ni rečeno, da je bil Trst slovenski, ampak da smo bili od začetka srednjega veka vedno na tej zemlji. Ireneo pravi, že leta 1690, da izven mestnega obzidja ne slišiš druge govornice kot slovensko. Tudi Mainati, ki

tudi v diametralnem nasprotju s črko in duhom italijanske ustave ter da njegovo desničarsko pozicijo opredeljuje kritika, ki jo je izrekel na račun vseh 4 dosedanjih osnutkov zakona o globalni zaščiti Slovencev, češ, da priznavajo Slovincem »priviligitiran« položaj. Razumljivo je, pojasnjujejo, da manjšinska pravica ne more zadevati samo jezika ali kulture, marveč vse družbene komponente.

Miro KOCJAN

nam prav gotovo ni bil nikoli naklonjen (in poleg tega je bil tudi plagiator) poroča, da so hodili z »čaučare« (Apence) kupovat les k nekemu Slovincu in celo, da so Tergestini imenovali nekatere predmete, kot na primer kolovrat, kar po slovensko. Cavalli piše, da je bil milski župan ponosen, ko si je za prvi ples izbral slovensko dekle, ker je bilo to že običaj. Samo Caprin omenja neke napise na pročelju stare tržaške občinske palače »v nerazumljivem jeziku« (glagolica?).

Utemeljeno pa je, da je pri Sv. Justu obstajal tabor. (Kandler) Verjetno so ga Tergestini prekrstili v Čabor, ker je bil podoben čebru (ladinsko čavor) in je s prepisi beseda dobila sedanjo obliko »Caboro«. Glede Sv. Justa priča zgodovina o lipi. Kakor povsod, so tudi v Trstu Slovenci vsadili zraven cerkve lipo. O tem pričata Kollmann in Bevilacqua, medtem jo skuša Kandler spremeniti v kutno ali krupinco. Oba zgoraj omenjena zgodovinarja jasno pravita, da jo domačini imenujejo LIPPA in ne Tiglio. Kollmann pravi tudi, leta 1816, da se v vseh tržaških cerkvah, razen ene (Jezuitske?) mašuje v slovenščini in nemščini. O tem obstaja tudi dokument iz leta 1780, da je cerkev Madonna del Mare last slovenskih domačinov in da v njej duhovniki mašujejo v slavonskem, to je ilirskem jeziku. (Bibl. Civica)

Seveda smo že daleč od dobe, ko je Marija Terezija razširila mesto in poklicala ljudi iz vseh strani, posebno Benečane in Čozote, od katerih se je razvil sedanji tržaški dialekt. Ker se je mesto širilo, so se morali naši kmetje umikati na podeželje in to se dogaja še danes.

V fašistični dobi se je začelo poitalijančevanje slovenskih priimkov in toponomastike, bilo je še dosti hujšega.

Vse to, in še več, bi morali Italijani vedeti, ker neinformiranost v celotni italijanski zgodovini, krši resnico.

Zato predlagam, da bi ekipa naših strokovnjakov zbrala potrebne podatke, ki bi pričali o nekdanjem sožitju med Italijani in Slovenci, in jih razmnožila po italijanskih šolah in med prebivalstvom. Naslov bi lahko bil »Per conoscerci meglio«.

Italijani nas poznajo slabo ali nič, zato je treba z njimi vzpostaviti primeren dialog, če hojmo, da bi vsaj novi rod imel pravi posluš za naše pravice.

S tovariškimi pozdravi

Alfred Švagelj
(sekcija Rocol)

Devinsko nabrežinska občinska uprava je poslala predsedniku socialistične poslanske skupine Formici brzojavko, s katero pristaja na predlog podelitve Nobelove nagrade za mir predsedniku republike Pertiniju. Občani bodo lahko v prihodnjih dneh podpisal ta predlog in sicer v prostorih nabrežinskega županstva.

GLEDALIŠKE VESTI

Lutke vse bolj osvajajo dramsko gledališče. In prav na lutkah oziroma z lutkami je grajena komedija Marina Držiča Skopuh, ki jo bo v petek predstavilo v Kulturnem domu v Trstu gledališče Komedija iz Zagreba. S tem vsestransko zanimivim delom se vračajo v naše gledališče priljubljeni gostje, ki so nas v preteklih sezonah že osvojili z nepozabnimi deli, posebno še z Jalto, Jalto in Gubcem begom. V petek bodo pri nas gostovali v sklopu 13. Goriškega srečanja malih odrov, ki se prav te dni odvija v Novi Gorici, Gorici, Ljubljani in letos prvič tudi v Trstu.

Skopuha Marina Držiča, ki sta ga skupaj pripravila in režirala Zlatko Bourek in Joško Juvančič, je zagrebško gledališče Komedija izvedlo prvič na Dubrovniških poletnih igrar. Predstava je že takrat očarala publiko predvsem s svojo nekonvencionalnostjo in z duhovitostjo svojega gledališkega izražanja, z obilico domislic s katerimi sta Bourek in Juvančič začinila to predstavo.

Glavni junaki te predstave pa so, kot smo že na začetku povedali, lutke. Iz bogate zakladnice azijskih lutkarskih tehnik je Zlatko Bourek izvil še eno: lutko z gibljivimi rokami in nogami, očmi in usti, ki jih giblje eden ali dva igralca z lahkim, komaj opaznim gibi rok.

Lutke, ko smo že pri njih, bodo nastopale tudi v najnovejši postavitvi Slovenskega stalnega gledališča v Trstu, ki pripravljajo, v režiji Jožeta Babiča, dramatisacijo Pregljeve novele Matkova Tina, ki jo je za naše gledališče pripravil pisatelj Tone Partljič. Premiera Vsem galjotom vile v vamp, tako je namreč Partljič naslovil odrsko postavitev, bo v Kulturnem domu v soboto, 21. januarja. Z njo se želi Slovensko stalno gledališče vključiti v niz proslav ob stoletnici rojstva velikega slovenskega pisatelja Ivana Preglja.

Vsem galjotom vile v vamp je živa predstava, polna domislic. O lutkah smo že spregovorili, pa naj povemo še to, da nas bodo naši igralci presenetili še s pesmijo in plesom. Tržaško gledališče si je torej izbralo za svojo odrsko postavitev zgodovinske povesti karseda zanimivo uprizoritev.

Izbira je bila seveda načrtna, saj je predstava Vsem galjotom vile v vamp namenjena tudi, če ne predvsem, dijakom višjih in srednjih šol in kaj je bolj primerno kot prikazati mladi generaciji delček naše zgodovine, pretresljive dogodke nesrečnega kmečkega upora 1713, njegove krute posledice, trpljenje tolimskega ljudstva iz katerega odmeva neudušljiv klic po človeških pravicah.

V torek, 10. januarja so v Borštu počastili spomin padlih junakov Stanka Grudna, Danila Petarosa, Ivana Grzetiča in Dušana Muniha. Svečanosti se je udeležilo res veliko število ljudi iz vasi, občine, pa tudi od drugod, bilo pa je toliko bolj slovesno, saj sta borštanska sekcija VZPI-ANPI in borčevska organizacija iz Mosta na Soči, od koder je bil doma Dušan Muniha, podpisali listino pobratenja. Predstavnika bivših borcev sta ob podpisu listine poudarila, da je le ta doprinos za mir med narodi in narodnostmi, za svobodo in v opomin mladim rodovom, ki naj s svojo zavednostjo za vselej odpravijo nevarnosti, ki pretljajo mirnemu sožitju. Proslave so se udeležili tudi sorodniki padlih junakov in številne ugledne osebnosti.

PRISPEVKI

V spomin na pokojnega Silvestra Žerjala iz Boljunca so darovali:
Bonano Fabjan 10.000 lir
Ota Viktor, 10.000 lir
Kuret Milan, 10.000 lir
Žerjal Miro, 10.000 lir
Žerjal Zdravo (137), 5.000 lir
Kozina Mario, 5.000 lir

Ob poravnavi naročnine so prispevali:

Marušič Josip, Slivno, 20.000 lir
Krmec Alojz iz Doline, 7.000 lir
Širca Ladi, Šempolaj, 4.000 lir
Adam Leopold, Nabrežina, 4.000 lir
Pertot Albin, Nabrežina, 4.000 lir
Grgič Vida in Žagar Alojz iz Padrič, po 4.000 lir
Žerjal Slavko, Boršt, 5.000 lir
Pirc Alojz, Salež, 4.000 lir
Iz Mačkollj so prispevali po 4.000 lir:
Smotlak Lidija, Tul Duilio, Purger Bazilja, Tul Ema;

Tul Rafael je prispeval 5.000 lir
Iskra Boris, Gabrovec, 4.000 lir
Leban Albin, Nabrežina, 4.000 lir
Petaros Marjo, Boršt, 5.000 lir
Maver Ludvik, Boršt, 4.000 lir
Pernarčič Viktor, Štivan, 4.000 lir

Ob 40. obletnici smrti padlega brata Viktorja Perica, daruje sestra Slava Mišlej iz Nabrežine 10.000 lir za sklad.

V spomin na brata Andreja Kranjec daruje Tončka Vidav od Banov 20.000 lir za sklad.

17. januarja je potekla 20. obletnica smrti dragega moža in očeta Purger Aleksandra. V počastitev njegovega spomina daruje družina 40.000 lir za sklad Dela.

V spomin na tov. Vidalija prispeva Pirc Alojz 20.000 lir za sklad Dela

V spomin na tovariša Adriana Olivo, daruje Angel Rebula iz Slivnega 10.000 lir

Stanko Caharija iz Nabrežine je prispeval 20.000 lir

Babič-Pečar Sonja je prispevala 11.000 lir.

DELO - glasilo KPI

za slovensko narodno manjšino

Direktor **ALBIN ŠKERK**

Ureja uredniški odbor

Odgovarja **FERDI ZIDAR**

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 76.48.72, 74.40.47

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24.36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 6.000 lir

Tisk: Tipo/lito Stella snc

Ulica Molino a Vento 72 - Trst

**PORAVNAJTE
NAROČNINO
ZA LETO 1984**